

Дакаленко О. В.
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОМУ НІМЕЦЬКОМУ УСНОМУ МОВЛЕННЮ СТУДЕНТІВ-СПОРТСМЕНІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФУТБОЛ» У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядаються принципи та підходи до ефективного навчання студентів-спортсменів німецькому усному мовленню як психологічному процесу академічної соціалізації.

Ключові слова: ефективність, усне мовлення, текст, навчання, адаптація, соціалізація.

Дакаленко О. В. Эффективность обучения профессионально-направленной устной речи студентов-спортсменов специальности «футбол» в процессе социализации. В статье рассматриваются принципы и подходы к эффективному обучению студентов-спортсменов немецкой устной речи как психологическому процессу академической социализации.

Ключевые слова: эффективность, устная речь, текст, обучение, адаптация, социализация

Dakalenko O. V. The effectiveness of teaching of professionally-directed German oral speech of sports students of specialty «Football» in process of socialization. The article deals with effective principles of professionally-directed German oral speech training of sports students of specialty «football» in process of socialization. The idea that in psychological process of mastering foreign language is memory but not thinking the main and while mastering knowledge, formation of skills and abilities the leading part belongs to activity of thinking that will help students-footballers to be socialized particularly during studying and perception of educational material, its memorizing and effective representation in its oral kind has been put forward during the research. It appears successful only when logic thinking will take a powerful place and will help to see from inside «the imaginations of thinking of educational material» and to express it orally in correct way. We have compiled «the complex of motives» for studying German language in higher schools of sports direction, so the motive is a submission not only basically motivated, but also extra complementary material during the practical class. For the greater activation of «the complex of motives» we developed examples of texts and tasks for fixation of professional vocabulary in oral communication. It gets true as the German-speaking football vocabulary is difficult and organically approaches to real training activity of the students-footballers and will help them to think more deeply of image of the text on specialty, to adopt on themselves of German-speaking football players, to adapt for his «imaginary» oral speech and to organize correctly own oral speech and to use synonymic variants of lexical basis on a theme «Football». We are sure, that the problem task of both adaptation and socialization is the act of communication with all psychological features and properties. The training content is the speech act, substantially-socialized, convincing, influencing precise oral speech. We believe, that effective classes in oral practice in sports higher schools and in particular with students of a specialty «Football» should be educational not only in language respect, but also a psychological standard of speech.

Key words: effectiveness, oral speech, text, teaching, adaptation, socialization

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Професійно-орієнтована усна мова спеціаліста у спортивній галузі, а саме спрямування «Футбол» є невід'ємною частиною соціалізації усередині професійного колективу та поза ним. Викладачами, які ведуть курс «Іноземна мова за професійним спрямуванням» у немовних спортивних вишах, було замічено, що у деякій кількості «сильних» студентів було виявлено пониження зацікавленості у подальшому удосконаленню мовлення. Можна сказати, що заняття суто з усної практики не забезпечують повною мірою вагоме інтелектуальне навантаження студентів-футболістів, що призводить до пониження пізнавального інтересу. Як видно, знання які отримують студенти є досить стандартні знання і не завжди вимагають від них підвищеної розумової активності, використання тих розвинутих операцій мислення (аналізу та синтезу, абстракції та узагальнення і. ті), які спроможні здійснювати «екстраадаптивні» та «контекстуально» соціалізовані студенти. Скоріш за все, «стандартні» знання не сприяють подальшому розвитку їхнього інтелекту, без чого навчання у будь-якій галузі діяльності втрачає свою цінність. Вагомий є той факт, що «усне мовлення сприяє обміну інформацією, встановлюється контакт і взаєморозуміння, вчинюється вплив на співбесідника із комунікативним наміром, того, хто говорить. Таким чином у процесі усного мовлення реалізуються всі функції усного спілкування – інформативна, регулятивна, емоційно-оціночна, етикетна та соціально-адаптивна» (Леонтьєва Т. П.) [3, с. 88]. Даний тезис підкреслює, що при комплексній аналітиці вузької німецької мови у спорті (складні слова, постановка присудка у додатковому реченні, інфінітивні звороти і. ті) усна практика з ухилом на соціалізовану адаптованість і ментальний ріст студента спеціальності «Футбол» необхідна, тому що німецькомовні регіони (Німеччина, Австрія) роблять наголос саме на цьому виді спорту. Інтеграція України у Європейську спільноту німецьких регіонів поступово розпочинає приймати значимість, вагомість та перспективність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останній час у контексті, що розглядається, була проведена велика кількість досліджень. Ціла низка глибоких досліджень у галузі методики викладання іноземних мов у немовних вишах та усного мовлення взагалі виконано такими фахівцями як Бернер В., Фогель К. (2000), Шредер Й. (2004), Афіньська З. Н (2012), Хуфайзен Б., Нойнер Г. (2012), Леонтьєва Т. П., Будько А. Ф., Поніматко А.Ф. (2015), Горюнова М. А. (2015) та інші.

Зокрема дослідження Леонтьєвої Т. П. та Шредера Й. присвячені концепції усного мовлення як основній складовій оволодіння теоретико-практичними навичками та відтворення таких іноземною мовою – німецькою. Більшість дослідників схиляється до думки, що аналітико-синтетична діяльність у тих, хто навчається, майже відсутня. Це свідчить про те, що

домінуючим психологічним процесом оволодіння іноземним мовленням є пам'ять, а не мислення. Однак соціально-психологічні закономірності полягають в тому, що при засвоєнні знань, формуванні навичок та вмінь ведуча роль належить діяльності мислення, що, в свою чергу, допоможе конкретно соціалізуватися студенту-футболісту у процесі навчання та сприйняття навчального матеріалу, його запам'ятовування та ефективного відтворення у його усному вигляді, що виявиться успішним лише тоді, коли логічне мислення вийде на першу сходинку, що допоможе правильно бачити «мислеобрази матеріалу» та правильно викласти його усно. Тому завдання, які подаються студентам-спортсменам, а саме футболістам, мусять бути нестандартними, які направлені на розкриття їхнього яскравого спортивного мислення. Такі завдання збільшать їхній інтерес до вивчення німецької мови та подавлять розумову інертність, пригніченість на занятті та страх перед сприйняттям інформації.

Мета дослідження – розглянути принципи ефективності навчання професійно-спрямованому німецькому усному мовленню студентів-спортсменів спеціальності «Футбол» у процесі соціалізації.

Викладення основного матеріалу. В психологічній та дидактичній літературі підкреслюється думка про те, що основною умовою виникнення, у нашому випадку, спортивно-педагогічних виключно «футбольних» внутрішніх мотивів участі соціалізованих процесів мислення у навчальній діяльності є обов'язкова присутність деякої «глобальної» предметної задачі, рішення якої, з одного боку, спирається на вже досягнуті знання та вміння, та, з іншого, потребує розумової активності тих, хто навчаються. Глобально-предметною або предметною задачею або ситуацією вважається та ситуація, у якій треба щось виявити, відкрити, вирішити, спираючись на відомі та певні вихідні дані. Така зовнішньо-внутрішня проблемна задача вимагає затрат потужності мислення, розумової напруги, з чим, власне кажучи, студенти-футболісти стикаються й вербально на тренуваннях, спортивних зборах та під час змагань. Слід нагадати про специфічні закономірності: для стимулювання навчального мислення студентів-футболістів, щоб така проблемна задача була повністю сприйнята ними, тобто мала б стати їхньою «спортивною задачею» у аудиторії, вона повинна відповідати їхнім інтересам та бути суб'єктивно значущою для них та має вирішуватися усно, швидко, ёмно, конкретно, чітко.

Дослідник-методист О. В. Антонова додержується той думки, що «сучасні методики мають бути спрямованими на розвиток навичок мовленнєвого спілкування, на загальні та професійні теми, тим паче що у випускників вишів є можливість стажування та роботи закордоном» [1, с. 2].

Ми цілком погоджуємося з тезою дослідника та додамо, що міжкультурна соціалізація іноземною мовою закордоном у спортивному контексті – найголовніший мотив навчання та навчальної діяльності. Отже для студентів-футболістів, які вивчають німецьку мову, має бути складений т. з. «комплекс мотивів» для вивчення мови близького зарубіжжя; такий комплекс є дуже актуальним у їхньому виді спорту:

1-а група мотивів – це широкі соціальні мотиви, які мають основу ні у самому навчальному процесі, а у загальних умовах життя (намагання отримати професію, скласти іспит і. т.). Це – зовнішні, смислоутворювальні мотиви;

2-а група мотивів – це власно навчальні, або внутрішні мотиви, тому що при дії останніх саме навчальний процес заволює тих, хто навчаються, збуджує їх до творчій навчальній діяльності, є предметом їхніх пізнавальних інтересів. Це – мотиви, які гармонічно формуються для нових дій;

3-я група мотивів – це суто зовнішні професійні мотиви, які мають основу на передбаченні свого подальшого життєвого шляху, кар'єрного росту із зволіканням міжкультурної та міжмовної європейсько-інтегрованої комунікації закордоном. Це – внутрішньо збуджувальні мотиви для обміркованих дій у професійному майбутньому.

У процесі навчальної діяльності зміст внутрішніх мотивів змінюється, рівно як й ступінь соціалізації до внутрішнього та зовнішнього соціуму. Незмінним залишається те, що «тільки живий бесід по вивчених темах, коментарі іноземною мовою є основними видами вправ» (Гез Н. І., Фролова Г. М.) [2, с. 116].

Мотив – це подача не тільки базового вмотивованого, але й екстра додаткового матеріалу протягом заняття. Наприклад, уривок тексту або короткий текст за фахом плюс деякі задачі-настановлення для практичного відтворення таких на тренуванні спортсмена-футболіста такого виду (уривок з тексту): **«Abwehr am gegnerischen Strafraum:** «... Nach Ballverlust am gegnerischen Strafraum beginnen schon dort Abwehrhandlungen. Eine Abwehr am gegnerischen Strafraum ist im Normalfall dadurch gekennzeichnet, dass der Gegner in der Überzahl agiert. Dennoch muss der Spielbau des Gegners gestört und verzögert werden, damit sich eigene Abwehr formieren kann. Eine spezielle spieltaktische Maßnahme kann auch das Pressing am gegnerischen Strafraum sein, das dadurch aktive Abwehrhandlungen aller Spieler gekennzeichnet ist...» **Trainingsziele:** 1) Den jeweiligen Ballbesitzer aktiv, aber besonnen kämpfen; 2) Den jeweils agierenden Spieler gegen den Ballbesitzer schnell unterstützen und auch nach hinten absichern; 3) Kurze Passwege schließen; 4) Nach Abspielen des Balls den neuen Ballbesitzer wieder attackieren.» [4, с. 424].

Циклічно-видове звикання до лексичних одиниць професійного спрямування (Strafraum, Ballverlust, Abwehr, Abwehrhandlungen, Gegner, Spielaufbau і. т.) та подачі тексту плюс «живі» коментарі до реальної тренувальної діяльності допоможе студентів-футболісту глибше замислюватися над образом тексту за фахом, переймати на себе мислення німецькомовного футболіста, адаптуватися до його «уявного» усного мовлення, та намагатися правильно організувати власне усне мовлення, до того ж використовуючи й синонімічні варіанти лексичного базису щодо теми «Футбол».

Відомий мовознавець та методист Є. Книпф-Комлоски справедливо відмічає, що «...інколи варіанти бувають неоднозначними. Деякі, наприклад, користуються у мові та мовній спільноті великим попитом та мають престиж, інші ж навпаки. Лексичні варіанти з різних боків розглядаються мовною спільнотою, оцінюються, застосовуються на практиці або підлягають, як непродуктивні, табу» [7, с. 27]. Ми дотримуємося подібної думки та вважаємо, що кращого запам'ятовування та відтворення в усній інтерпретації студентам-футболістам як «слабкої» та «сильної» групи потрібно подавати наступні завдання, які будуть цікаві, актуальні та корисні, наприклад: *Вправа 1. Замініть наступні*

слова та словосполучення на синоніми (користуйтеся синонімічним словником): neulich, pausenlos, bedrängen in die Höhe gehen, im Handumdrehen, verstört, es handelt sich, aufklären, gespannt, der Gehsteig; *Вправа 2. Використайте наступний активний словник у мікродповідях або мікродіалогах:* das Länderspiel, der Schiedsrichter, der Zuschauer, auf der Ehrentribüne, die erste Halbzeit, Tore schießen, der Mittelstürmer, der Torwart, abwehren, im Vorteil sein, tasten, leiten; *Вправа 3. Поговоріть по темах:* 1. Der Fußballplatz; 2. Eine Fußballmannschaft; 3. Der Verlauf des Fußballspiels; 4. Der Fußball in der Ukraine.

Подача завдань на конверзацію показує, що для розвитку динаміки мотивів (див. вище) з посиланням на проблемну задачу вся суть повинна лежати не тільки у самому мовному матеріалі, а, більшістю, у сфері комунікативної діяльності студентів-футболістів, а саме у спілкуванні на професійні теми. Мовленнєва дія у спортивному контексті та дискурсі більш ніж вмотивована; якщо вона відтворюється іноземною мовою, у нашому випадку, німецькою. Це свідчить про те, що будь-якій «спортивно-футбольній» фразі, кожній розповіді за спортивною спеціальністю з початку передувало виникнення усвідомлено-спортивної фрази для продуманого та коректного усного мовлення. Будь-яке мовлення є цілеспрямованим, хоча буває стилістично спонтаним. Головним чином, мовленнєва дія утворюється у певних умовах, тобто ситуаційно, а саме на занятті німецької мови за професійним спрямуванням у спортивному виші, що дає студентам, знаходячись у спортивній обстановці, адаптуватися до заняття та соціалізуватися у внутрішньому спортивному соціумі, що являє собою суто психологічну проблему.

Відомі німецькі вчені-методисти та психологи Ю. Кветц та Г. фон дер Хандт вважають, що «соціальні здібності усередині спілкування певних цільових груп тих, хто навчається, вкрай важливі та дуже рішучі для довірливого відношення один до одного» [8, с. 16]. Таким чином мовлення та групове мовлення у професійному дискурсі – футбольному контексті – складний суспільно-соціальний вмотивований вчинок, який здійснюється завдяки мовним та допоміжним немовним засобам з певною метою та у певних умовах.

Таке проявлення особистості, що говорить, суть вираження його відношення до інших студентів-колег. Тому, на нашу думку, німецьке адаптивне професійно-спрямоване мовлення є контекстуально обумовленим соціалізованим усним мовленням, мовленнєвим вчинком при умові, якщо воно виходить з внутрішніх потреб до самовираження; якщо у того, хто говорить, наявна ясна мета його мовленнєвого вчинку; якщо його мовлення є спортивно-інформативним, змістовним; насамкінець, якщо у мовленні чітко видно власне відношення того, хто говорить, до дійсності, яка описується.

Отже, проблемною задачею як адаптації, так і соціалізації, головним чином, виступає сам акт комунікації з усіма притаманними йому психологічними особливостями та властивостями. Змістом навчання, на нашу думку, є мовленнєвий вчинок, змістовно-соціалізоване, переконливе, сприятливе, чітке мовлення. Ми вважаємо, що специфікою занять з усної практики у спортивному виші, та, окремо зі студентами-футболістами, має бути навчання не тільки мовній, але й психологічній культурі мовлення.

Навчання професійному усному мовленню студентів-футболістів може здійснюватися значно активніше, якщо у самому процесі навчання ми будемо виходити з психологічної природи мовлення (не важливо, чи то «слабка» або «сильна» група студентів) як значного на рівні студента вчинку і розвивати такі його сторони, як послідовність, змістовність, переконливість, сприятливість, правильність, емоційність. При цьому мають бути «враховані питання з вибору активного словника теми, яка вивчається, дидактико-психологічний підхід до залученої групи і соціально позитивний підхід до кожного, хто навчається в даній групі» [6, с. 72].

Ми поділяємо подану думку та, в свою чергу, додамо, що для успішного оволодіння усним мовленням у рамках соціалізації необхідна також систематична робота з розвитку вміння логічно мислити та переконливо висловлювати власні думки іноземною мовою – німецькою. Це вміння може бути розвинуто завдяки певним вправам (див. вище). Але поперед усе ці якості мають вироблятися у процесі самих дискусій на занятті зі «спортивної іноземної мови». Велика кількість сперечань, обговорювань, є на нашу думку, найкращим тренуванням мислення та вміння висловлювати свої думки мовою, яка вивчається. Бесіди та підготовки до них, парна робота, привчать студентів-футболістів чітко формулювати власну точку зору та знаходити переконливі аргументи для її обґрунтування, тому що «все частіше виникають питання до питань про різні суспільні ситуації, реакції, компетенції, і, вони мають бути висвітлені» (Каспер-Хенке Х., Миддеке А.) [5, с. 15]. З розширенням кругозору студентів-футболістів соціалізовано змінюється сам зміст бесіди, діалогу і т.і. Від викладення фактів, спортивних та суспільних подій, конкретних відомостей студенти мають плавно переходити до їх оцінювання, до формулювання власної думки, до дискусій та сперечань на їхньому рівні. Чим більш серйозно та вдумливо за змістом обговорюється те чи інше питання, тим більш поглибленого володіння мовою вимагає таке аудиторне обговорення. До того ж стрімке пробудження інтересу у студентів-футболістів до змісту занять стимулює активне засвоєння спеціалізованих аналітичних тонкощів норм німецької мови у спорті. Ми впевнені, що ефективне навчання студентів-футболістів навичкам професійно-спрямованого німецького усного мовлення у процесі соціалізації потрібно розглядати як єдиний процес підвищення рівня мислення студентів та пов'язаного з ним рівня розвитку мовлення, яке є невід'ємним засобом спілкування та мислення, що містить у собі основну проблемну задачу навчального процесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином ми розглянули та висвітлили основні напрямляючі становлення ефективності професійно-спрямованого усного мовлення у студентів-спортсменів спеціальності «Футбол» у процесі соціалізації та дійшли таких висновків: 1. Навчання професійно-спрямованому усному мовленню студентів-футболістів німецькою мовою має здійснюватися більш успішно, якщо у самому процесі навчання виходити з психологічної природи мовлення як мовленнєвого вчинку і розвитку таких боків мовлення як змістовність, послідовність, переконливість, сприятливість, правильність, емоційність.

2. Завдяки спортивним психологічним закономірностям у студентів спеціальності «Футбол» відбудеться

позитивний поштовх до набуття професійних знань німецькою мовою, закріплення навичок та опрацювання мовленнєвих вмінь. Багато питань розвитку професійно-спрямованого німецького усного мовлення у спортивному контексті за спеціальністю «футбол» чекають на свою подальшу розробку як в теоретичному, так і у практичному плані.

Література

1. Антонова О. В. Начальный этап курса развития интонационно-речевой культуры студентов при изучении иностранного языка // Преподавание иностранных языков в неязыковом вузе : переход на двухуровневую систему высшего профессионального образования : Тезисы выступлений участников межвузовского круглого стола, 7 февраля 2014 года. – Оренбург : Оренбургский ин-т (филиал) МГЮА имени О. Е. Кутадыгина, 2014. – 72 с.
2. Гез Н. И., Фролова Г. М. История зарубежной методики преподавания иностранных языков : учеб. пособ. для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. завед. / Н. И. Гез, Г. М. Орлова. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 256 с.
3. Методика преподавания иностранного языка [под. общ. ред. Т. П. Леонтьевой]. – Минск : «Высшая школа», 2015. – 284 с.
4. Bisanz G., Gerisch G. Fußball. Kondition, Technik, Taktik&Coaching / G. Bisanz, G. Gerisch. - Auckland-Budapest; Meyer&Meyer Verlag, Aachen 2 .Auflage, 2010 / Druck und Bindung: B.O.S.S. Druck und Medien GmbH, 2010. – S.558.
5. Casper-Hehne H, Middecke A. Sprachpraxis der DaF- und Germanistikstudiengänge im europäischen Hochschulraum / H. Casper-Hehne, A. Middecke. – Universitätsverlag Göttingen, 2009: gefördert durch den Fachverband Deutsch als Fremdsprache e. V. (FaDaF). – S. 247.
6. Fremdsprachenunterricht in der Grundschule / [H. Barucki, Dr. R. Beck, J. Bensmann u. a.] – Landesinstitut für Schule und Medien Berlin-Brandenburg (LISUM); November, 2007. – S. 74.
7. Knipf-Komlóski E. Aspekte der Wortschatzes (Ausgewählte Fragen zum Wortschatz und Stil). – Bölsesz Konzorcium, 2006. – S. 273.
8. Quetz J., G. von der Handt. Neue Sprachen lehren und lernen: Fremdsprachenunterricht in der Weiterbildung / J. Quetz, G. von der Handt. Hrsg.: Deutsches Institut für Erwachsenenbildung (Perspektive Praxis). – Bielefeld: Bertelsmann, 2002. – S. 235.

Денисенко Наталія

Приватний вищий навчальний заклад «Академія рекреаційних технологій і права»

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ МОБІЛЬНИХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ПОТРЕБ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Метою дослідження став аналіз програми спеціального навчального курсу «Теорія і практика інноваційної фізичної культури», розробленої автором на основі узагальнення та структурування власних отриманих теоретичних даних та особистого емпіричного досвіду. У програмі враховані компетенції, якими повинен оволодіти мобільний майбутній вчитель фізичної культури. Загальноціннісні та фахові життєво необхідні компетентності представлені як результат готовності майбутніх учителів фізичної культури до інноваційної діяльності. Аргументується необхідність запровадження подібних курсів у вищих навчальних закладах фізкультурного спрямування. Перспективним уявляється застосування в програмі дуального підходу у системі підготовки нового покоління учителів фізичної культури для потреб Нової української школи.

Ключові слова: майбутній учитель фізичної культури, дуальна освіта, професійна підготовка, мобільність, програма навчального курсу.

Денисенко Н.Г. Дуальная форма в образовании как инструмент формирования мобильных учителей физической культуры для нужд Новой украинской школы. Целью исследования стал анализ программы специального учебного курса «Теория и практика инновационной физической культуры», разработанной автором на основе обобщения и структурирования собственных полученных теоретических данных и личного эмпирического опыта. В программе учтены компетенции, которыми должен овладеть мобильный будущий учитель физической культуры. Обще ценностные и профессиональные жизненно необходимые компетентности представлены как результат готовности будущих учителей физической культуры к инновационной деятельности. Аргументируется необходимость внедрения подобных курсов в высших учебных заведениях физкультурного направления. Перспективным представляется применение в программе дуального подхода в системе подготовки нового поколения учителей физической культуры для нужд Новой украинской школы.

Ключевые слова: будущий учитель физической культуры, дуальное образование, профессиональная подготовка, мобильность, программа учебного курса.

Denisenko N.G. Dual form of education as a tool for the future physical education teacher's formation for the New Ukrainian school needs. The aim of the article is to analyze the special training course «Theory and practice of innovative physical education» program, developed by the author on the basis of his own theoretical data and personal empirical experience generalization and structuring. The program has been considered with competencies which mobile future physical education teacher must have. Generally valuable and vitally necessary professional competencies are presented as a result of the future physical education teachers willingness to active innovatively. The need of creating such courses in higher educational institutions with physical education direction is argued in the article. The program use of the dual approach in the training system of physical